

POSTANOWIENIE

6 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 czerwca 2023 r. w Warszawie,
zażalenia M.O. i P.O.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 14 listopada 2022 r., I ACa 1570/22,

w sprawie z powództwa B. spółki akcyjnej w G.

przeciwko M.O. i P.O.

o zapłatę,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Świdnicy wyrokiem z 30 maja 2022 r. oddalił powództwo B. spółki akcyjnej w G. przeciwko M.O. i P.O. o zwrot nienależnego świadczenia obejmującego wypłacony pozwanym – na podstawie umowy kredytu - kapitał oraz wartości bezpodstawnego wzbogacenia w postaci korzystania z tego kapitału. W uzasadnieniu wskazał, że między stronami toczy się spór sądowy o ustalenie nieważności umowy kredytu, leżącej u podstaw roszczeń zgłoszonych w sprawie niniejszej. Dopiero z chwilą prawomocnego ustalenia nieważności tej umowy powstanie możliwość wzajemnego rozliczenia między stronami. Skoro sprawa o ustalenie nieważności umowy kredytu jest w toku, to że roszczenie o zwrot kapitału

oraz ewentualne roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia wynikającego z korzystania z tego kapitału jest jeszcze niewymagalne.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, na skutek apelacji powódki, wyrokiem z 14 listopada 2022 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wskazał, że Sąd pierwszej instancji wydając zaskarżony wyrok nie rozpoznał istoty sprawy, opierając się na wadliwym założeniu o braku wymagalności roszczenia. Ponadto Sąd ten nie dokonał oceny zarzutu przedawnienia, nie rozważył, czy roszczenia powódki są usprawiedliwione co do zasady oraz co do wysokości określonych w pozwie.

Wyrok powyższy zaskarżyli zażaleniem pozwani. Wnosząc o jego uchylenie, zarzucili Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Środek odwoławczy przewidziany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest szczególnym rodzajem zażalenia. Przy ocenie jego zasadności należy brać pod uwagę jedynie zgodność wyroku uchylającego wydanego przez sąd odwoławczy z przesłankami ustawowymi warunkującymi podjęcie takiego orzeczenia; poza zakresem badania Sądu Najwyższego pozostają kwestie prawidłowości czynności procesowych poprzedzających wydanie zaskarżonego orzeczenia oraz trafności wykładni zastosowanego prawa materialnego (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 25 kwietnia 2014 r., II CZ 117/13, z 26 marca 2014 r., V CZ 15/14, z 7 marca 2014 r., IV CZ 131/13 - nie publ.).

Zgodnie z art. 386 k.p.c., uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji wraz z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania istoty sprawy albo jeżeli wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (§ 4). U podstaw zaskarżonego wyroku legło stwierdzenie, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

Sąd Najwyższy wyjaśniał wielokrotnie, że nierozpoznanie istoty sprawy - w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. - jest wadliwością rozstrzygnięcia polegającą na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. m.in. postanowienia: z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22; z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15 i z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16 - nie publ.).

Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi także w przypadku dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby poczynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; w takiej sytuacji uzasadnione jest uchylenie orzeczenia ze względu na respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68; z 23 września 2016 r., II CZ 73/16; z 24 stycznia 2017 r., V CZ 92/16; z 22 lutego 2017 r., IV CZ 112/16, IV CZ 113/16 i IV CZ 114/16 oraz z 14 czerwca 2017 r., IV CZ 18/17 i IV CZ 25/17 - nie publ.). Sytuacja taka zaistniała w niniejszej sprawie, gdyż Sąd Okręgowy, oddalając powództwo, oparł się na założeniu, iż wymagalność objętych nim roszczeń powstanie dopiero z chwilą prawomocnego ustalenia nieważności umowy kredytu. Sąd Apelacyjny zakwestionował zasadność tej oceny, wskazując, że wymagalność roszczenia o spełnienie świadczenia zachodzi wtedy, gdy termin jego spełnienia już nadszedł. Podkreślił przy tym, że zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia jest zobowiązaniem bezterminowym, którego wymagalność powstaje niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do spełniania świadczenia. Z treści art. 455 k.c. nie wynika, że wymagalność zobowiązania o zwrot świadczenia nienależnego, spełnionego w wykonaniu nieważnej czynności, jest uzależnione od uprzedniego ustalenia tej nieważności. W konsekwencji uznał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, uchylając się od oceny zasadności dochodzonych roszczeń oraz podniesionego przez pozwanych zarzutu przedawnienia.

Okoliczności te stanowią przesłankę usprawiedliwiającą wydanie przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, przewidzianą w art. 386 § 4 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 1 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ i k.p.c.).

(M.K.)

[as]